ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КОНФЛІКТОГЕНІВ, ЯК ОСНОВИ КОНФЛІКТУ[1]

Горський С. В.

DOI: 10.53672/ej.2.2023.04[1] Check for updates

Анотація. Тези Горського С. В. присвячено конфліктогенам, тобто словам, діям або бездіяльності, які сприяють виникненню конфлікту. Автор виходить з того, що конфліктологія як практична наука, на відміну від медицини, сформувалася лише в другій половині XX ст., а серйозну увагу громадських і державних кіл привернула після Карибської кризи, яка поставила людство на межу третьої світової війни. Конфлікт (від лат. conflictus, зіткнення) тлумачиться як зіткнення протилежних інтересів і цілей його носіїв, а конфліктологія як наука про причини виникнення, закономірності ескалації та деескалації і способи розв'язання конфліктів усіх типів; окремі аспекти конфліктів, за наведеними даними, вивчають щонайменше 11 наук, з найґрунтовнішими здобутками в соціології та психології. Історичний екскурс спирається на концепцію «зіткнення цивілізацій» С. Хантінгтона: від Вестфальського миру 1648 р. через війни націй і протистояння ідеологій до цивілізаційних конфліктів після завершення «холодної війни». Центральна теза роботи: близько 80 % конфліктів виникають усупереч бажанню їх учасників, а запускають їх саме конфліктогени. Механізм ескалації автор пояснює тим, що людина чутливіша до чужих слів, ніж до власних, і прагне захистити свою гідність, тому на отриманий конфліктоген відповідає сильнішим, компенсуючи психологічний програш. Цей процес пов'язано з виділенням адреналіну, а за сильних конфліктогенів і норадреналіну, тоді як позитивні посилання налаштовують на безконфліктне спілкування й супроводжуються виділенням ендорфінів. Описано три типи конфліктогенів: прагнення зверхності (накази, погрози, зауваження, критика, сарказм, а також «доброзичливі» форми), агресію як рису особистості й ситуативну реакцію на фрустрацію, а також егоїзм. Для розриву ланцюга конфліктогенів запропоновано чотири правила безконфліктного спілкування: не вживати конфліктогенів, не відповідати конфліктогеном на конфліктоген, виявляти емпатію до співрозмовника й робити якомога більше позитивних посилань. Поведінку сторін конфлікту, за автором, визначають не лише об'єктивні суперечності інтересів, а й суб'єктивне сприйняття ситуації, спрямованість і стиль поведінки їхніх представників. Положення тез придатні для навчання медіаторів, переговорної практики та профілактики міжособистісних конфліктів.

Ключові слова: конфлікт, конфліктогени, конфліктологія, ескалація конфлікту, безконфліктне спілкування, агресія, фрустрація, егоїзм, емпатія, зіткнення цивілізацій.

Problematic Aspects of Conflictogens as the Basis of Conflict

Horskyi S. V.

Abstract. The theses by Horskyi S. V. deal with conflictogens, that is, words, actions or omissions that make the emergence of a conflict more likely. The author observes that conflictology became a practical discipline only in the second half of the twentieth century and gained serious public and governmental attention after the Cuban Missile Crisis. Conflict is defined, following the Latin conflictus, as a clash of opposing interests and goals, and conflictology as the study of the causes, escalation, de-escalation and resolution of conflicts of all types. A brief historical overview draws on Samuel Huntington's clash of civilizations thesis, tracing the shift from rivalry between monarchs after the

Peace of Westphalia (1648) to wars between nations, ideological confrontation and, after the Cold War, civilizational conflicts. The central claim is that about 80 % of conflicts arise against the will of their participants and are triggered by conflictogens. Escalation is explained by people's greater sensitivity to what others say than to their own words and by the wish to protect one's dignity: a person who receives a conflictogen tends to answer with a stronger one to make up for a perceived psychological loss. The author links this process to the release of adrenaline and, with strong conflictogens, noradrenaline, while positive messages are associated with endorphins. Three types of conflictogens are described: striving for superiority (orders, threats, remarks, criticism, sarcasm, including seemingly benevolent forms), aggression as a personality trait or a situational response to frustration, and egoism. Four rules of conflict-free communication are proposed: avoid conflictogens, do not answer one conflictogen with another, show empathy and send as many positive messages as possible. The theses may be used in mediator training, negotiation practice and the prevention of interpersonal conflict.

Keywords: conflict, conflictogens, conflictology, conflict escalation, conflict-free communication, aggression, frustration, egoism, empathy, clash of civilizations.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 11.04.2023; у номері — 30.04.2023; DOI:* ***10.53672/ej.2.2023.04***[1].

Повний текст

Текст статті.

Конфлікти були, є і будуть, вони супроводжують наше життя як хвороби. Здається навіть дивним, що конфліктологія як практична наука, на відміну від медицини, з'явилася нещодавно, у другій половиш XX століття, а серйозне ставлення до неї з боку громадських і державних кіл виникло лише після "Карибської кризи" — глобального конфлікту, що поставив людство на межу третьої світової війни.

Слово конфлікт походить від лат. Conflictus – зіткнення. Ядром конфлікту може бути проблема, або усвідомлення носіями конфліктної ситуації своїх протилежних інтересів та цілей діяльності. За підрахунками вчених встановлено, що окремі аспекти конфліктів досліджуються не менше ніж 11 окремими науками: воєнними науками, історією, психологією, філософією, мистецтвознавством і навіть математикою. Слід визнати найбільш ґрунтовні досягнення у соціології та психології конфлікту.

Конфліктологія – це наука про причини виникнення, закономірності ескалації або ж деескалації та способи розв'язання конфліктів усіх типів, виходячи з можливостей теорії та набутого практичного досвіду.

Конфлікти та пов'язана з ним боротьба між індивідами становить невід'ємну частину історії людства.

Професор інституту стратегічних досліджень при Гарвардському університеті Семюель Хантінгтон висуває теорію яка називається "зіткнення цивілізацій", де історія людства розглядається як історія війн.

Починаючи з Вестфальського миру (1648р. кінець 30-річної війни між Швецією, Німеччиною та Францією) конфлікти в світі переважно, можна розглядати, як конфлікти між правителями які намагались збільшити свою могутність. Під час цих конфліктів утворювались національні держави і починаючи вже з Французької революції XVIII ст.,

головна лінія протиріч проходила між націями. Війни королів скінчились, почались війни народів. Ця модель існувала до кінця першої світової. Потім внаслідок російської революції та реакції на неї приходить конфлікт ідеологій. Після закінчення «холодної війни» головною рушійною силою конфліктів стає зіткнення цивілізацій, «цивілізаційні відмінності мають стати головною причиною конфліктів у посткомуністичному світі».

Але 80% конфліктів виникають проти бажання їх учасників.

Головну роль у виникненні конфліктів відіграють так звані конфліктогени.

Конфліктогени – слова, дії (або бездіяльність) які сприяють виникненню конфлікту.

Негативну суть конфліктогенів пояснює те що ми більш чуттєві до слів інших ніж до того, що кажемо самі. Ми не приділяють значення своїм словам, але приділяють велику увагу тому що чуємо. Ця особливість закладена в психології людини, наше бажання захистити себе, свою гідність від можливого зазіхання будь якими засобами. Тому на конфліктоген в наш бік ми намагаємось відповісти більш сильним конфліктогеном, часто максимальним з усіх можливих. Закономірність ескалації конфліктогенів можна пояснити тим, що отримавши конфліктоген в свій адрес постраждалий бажає компенсувати свій психологічний програш, тому відчуває бажання позбавитись від роздратування відповіддю образою на образу.

Перший конфліктоген	→	Більш сильний конфліктоген у відповідь	→	Ще більш сильний конфліктоген у відповідь	→→	**конфлікт**

Перший конфліктоген часто з'являється ситуативно проти бажання людини, а далі починається ескалація конфліктогенів яка призводить до конфлікту. Для запобігання конфлікту треба розірвати ланцюг конфліктогенів. Для цього існують правила безконфліктного спілкування.

1. Не використовуйте конфліктогени.

2. Не відповідайте конфліктогеном на конфліктоген.

3. Демонструйте емпатію до співбесідника.

4. Робіть якомога більше позитивних посилань.

Конфліктоген налаштовує нас на боротьбу тому він супроводжується виділенням у кров адреналіну, який надає нашій поведінці риси агресивності. Сильні конфліктогени, викликають гнів та ярість супроводжуються – норадреналіну. І навпаки позитивні, благодійні посилання налаштовують на комфортне, безконфліктне спілкування супроводжуються виділенням – ендорфінов (гормонів задоволення).

Можна виділити наступні типи конфліктогенів.

1. Зверхність, бажання до лідерства (превосходства)

Прямі прояви - накази, погрози, зауваження або будь яка критична оцінка, звинувачення, сарказм.

Прояви з відтінком доброзичливості (ви розумна людина , а робите...)

2. Прояв агресії.

Природна агресія, як риса особистості. Є люди з підвищеною агресивністю (ходячий конфліктоген) є з нижче середньою, повна відсутність межує з апатією.

Ситуативна агресивність, як відповідь на внутрішні або зовнішні конфлікти. В психології це називається фрустрацією. Виникає як захисна реакція на реальну або уявну загрозу. Три способи зняти агресію: 1. Пасивний – поплакатися, розповісти комусь. 2. Активний. 3. Логічний – порахувати до десяти а потім діяти.

3. Прояв егоїзму.

Егоїзм – цінностна орієнтація людини, яка відображає ставлення до інших як до об'єкту та джерелу досягнення власних цілей.

Поведінку сторін конфлікту зумовлено не тільки об'єктивними суперечностями в інтересах, а й суб'єктивним сприйняттям і оцінкою ситуації, певною спрямованістю кожної із сторін. Багато важить спрямованість і стиль поведінки осіб, які репрезентують кожну зі сторін. Якщо ми будемо поводитись обачливо то зможемо зменшити кількість конфліктів в нашому, і так конфліктному житті.

References

1. Horskyi S. V. Problemni aspekty konfliktoheniv, yak osnovy konfliktu [Problematic Aspects of Conflictogens as the Basis of Conflict]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2023. Vol. 8, No. 2 (44). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.2.2023.04. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/8711-gorskij-s-v-problemni-aspekti-konfliktogeniv-yak-osnovi-konfliktu (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].